

Nina Lykke argumenterar i denna artikel för en fortsatt öppen definition av intersektionalitetsbegreppet och pekar på den långa historia intersektionella ansatser har inom feministisk teori. Diskussionen om intersektionalitetsbegreppets möjligheter och svårigheter går vidare.

Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter

Nina Lykke

2003 skrev jag en artikel för *Kvt* (Lykke 2003) där jag argumenterade för intersektionalitet som ett användbart begrepp inom feministisk teori. Detta ledde till att en debatt bröt ut i *Kvt* (de los Reyes, Molina & Mulinari 2003; Lykke 2003; Carbin & Tornhill 2004). Både debatten och den nationella konferensen om intersektionalitet, som det här numret av *Kvt* bygger på, ser jag som uttryck för att många feminister i Sverige anser att det är viktigt att diskutera hur genus, etnicitet, ras, klass, sexuell identitet, osv är inflettade i varandra. Enligt min åsikt är detta något mycket positivt.

Jag är professor i Sverige men bor i Danmark, där bara ett fåtal orkar ta strid om begrepp inom genusstudier och feministisk teori. För mig är det därför spännande att den svenska diskussionen om intersektionalitet skapar så mycket politisk passion. Men jag vill också betona att jag i ett avseende instämmer med några av de kritiker som har tagit till orda i debatten i *Kvt*. Jag delar nämligen deras åsikt att man också kritiskt bör ifrågasätta intersektionalitetsbegreppets användbarhet. Det är inte nog att hylla det.

Här vill jag gärna citera den feministiska forskaren Donna Haraway. Det är välkänt att hon drog in cyborggen (människa/djur och maskin) i feministisk teori. I sitt cyborg-manifest (Haraway 1991) visade hon att den kunde fungera som en kritisk gestalt och är användbar inom feministisk teori därför att den bryter ned moderna dikotomier och hierarkier mellan kultur/natur, ande/materia, genus/kön och så vidare.

I en intervju med Haraway som jag gjorde tillsammans med mina danska kolleger Randi Markussen och Finn Olesen från Århus universitet för några år sedan, kommenterade Haraway hur hennes feministiska cyborg drog till sig ett påfallande stort intresse. Hon blev både glad och överraskad. Men det som hände var samtidigt problematiskt, berättar hon och poängterar att cyborggen blev alldeles omtöcknad av all framgång:

Som oppositionell gestalt har cyborggen en kort skymningstillvaro [skratt] och mestadels är inte cyborger, och har väl egentligen aldrig varit – varken inom teknisk kultur

eller populärkultur – oppositionella eller frigörande figurer och har inte haft någon kritisk potential så som jag förstår kritik, det vill säga i den bemärkelsen att saker och ting kan vara annorlunda. (Lykke, Markussen & Olesen 2004, s. 326).

Något liknande skulle kanske kunna hända med begreppet intersektionalitet. Som framhålls i de kritiska inläggen i *Kvt* (Carbin & Thornhill 2004), har också det problematiska sidor och får kanske bara en kort skymningstillvaro som kritiskt begrepp. Men även om så är fallet vill jag gärna följa Haraways exempel. Hon förkastar inte cyborgens, trots att den ofta agerar som en mainstream machoteknokropp och inte som en hundraprocentigt kritisk gestalt. I stället för att bara släppa cyborgens ställer Haraway dess ambiguitet mot väggen. Den är en konventionell gestalt, säger hon, men den har kritisk potential. Enligt Haraway gäller det att se cyborgens i detta dubbla perspektiv hela tiden (Haraway 1991, s. 154).

Parallellt med detta sätt att tänka vill jag å ena sidan uppmuntra kritiken mot de problematiska sidorna av begreppet intersektionalitet, samtidigt som jag vidhåller dess användbarhet för en kritisk feministisk – antirasistisk, antiheteronormativ, antixenofobisk, antisexistisk, osv – teoribildning. För att understryka denna ståndpunkt kommer jag i artikeln att göra en uppställning både av begreppets problem och möjligheter och uppmuntra läsarna att göra tillägg till dessa. Men låt mig först börja med en kortfattad definition av begreppet och en redogörelse för mitt sätt att använda det.

Begreppet intersektionalitet – en definition

Begreppet intersektionalitet har använts inom feministisk teori för att analysera hur socio-

kulturella hierarkier och maktordningar interagerar och skapar inklusion/exklusion runt diskursivt och institutionellt konstruerade kategorier som genus, etnicitet, ras, klass, sexualitet, ålder/generation, nationalitet, osv.

Som en del av den allmänna definitionen måste det betonas att syftet är en analys av hur kategorierna konstruerar varandra. I linje med den feministiska fysikern och filosofen Karen Barads senaste arbete (Barad 2003) reviderar jag snabbt min definition och ersätter "*interagera*" med termen "*intra-agera*". Barad framhåller att *interaktion* är något som pågår mellan avgränsade enheter som krockar med varandra, men utan att några ömsesidiga transformationer sätts igång. Omvänt har *intra-aktion* att göra med en växelverkan mellan icke avgränsade fenomen som genomtränger varandra och som transformerar varandra under samspelet. Det viktiga för många feminister när det gäller intersektionaliteter mellan genus, ras, etnicitet, osv, är att det handlar om ömsesidiga processer där olika fenomen konstruerar och transformerar varandra. Därför passar Barads föreställning om en intra-aktion väldigt bra här.

Som jag hävdade i min förra artikel i *Kvt* har begreppet intersektionalitet uppstått ur ett samspel mellan feministisk teori, postkolonial teori och Black Feminism (Crenshaw 1995; Collins 1998). I Sverige introducerades det av Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari (2003; 2004). Andra betydelsefulla skandinaviska bidrag är till exempel Ålund (1997), Mørck (1998), Staunæs (2004) och Søndergaard (2005).

I min tidigare artikel framhöll jag också att begreppet intersektionalitet, när det explicit formulerades under 1990-talet, faktiskt kan sägas ha gett uttryck för en bredare teoretisk tendens inom feministisk teori, men som dit-

tills hade saknat den nodalpunkt som ett gemensamt begrepp kan ge. Denna bredare tendens definierade jag som en implicit teoretisering av intersektionaliteter och hänvisade till sådana riktningar som feministisk marxism, postkolonial feminism, olika delar av psykoanalytisk feminism, queer-feminism och feministiska studier av ungdomskulturer, vilka alla på 1970- och 1980-talen tematiserade intersektionellt tänkande.

Jag tror att det är viktigt med en gemensam nodulpunkt, dvs ett samlat ramverk för hur olika fenomen ska begreppsliggöras. Därför anser jag att myntandet av detta begrepp och dess explicita användning är produktivt. En begreppslig nodalpunkt underlättar jämförelser av likheter och skillnader inom besläktade teoretiska riktningar och kan bidra till att förbättra och raffinera analysen.

Men när man utforskar begreppets genealogi måste man också erkänna att intersektionellt tänkande har utgjort en betydande del av feministisk teoribildning sedan de så kallade "nya" kvinnorörelserna uppstod på 1970-talet – och ännu längre tillbaka. På så sätt kan man spåra ursprunget tillbaka till 1800-talets kvinnorörelser och deras förbindelser med antislaverirörelserna, som ledde till en fokusering på intersektionalitet mellan genus och ras och till 1800-talets och det tidiga 1900-talets socialistiska kvinnorörelser som ständigt betonade samspelet mellan klass och genus. Föreställningar om intersektionaliteter har alltså en lång och komplicerad historia bakom sig inom feministiskt tänkande.

För att understryka bredden i feminismens teoretiska reflexion kring intersektionaliteter, är det också viktigt att nämna att andra besläktade begrepp är i omlopp. I min förra artikel nämnde jag Nira Yuval-Davis' "transversal feminism" (1997), Donna Haraways

(1992) och Trinh Minh-ha (1986/ 87; 1989) "inappropriate/d otherness" samt Rosi Braiddottis "nomadic subject" (1994; 2002).

Sammanfattningsvis har alltså feministiska idéer kring intersektionaliteter uppträtt i olika skepnader:

* i forskning där intersektioner explicit teoretiseras via begreppet intersektionalitet;

* i forskning där intersektioner implicit tematiseras, men utan något explicit bruk av etiketter som intersektionalitet;

* i forskning som använder andra begrepp för att hänvisa till idéer om intersektioner.

Efter denna korta summering av hur idéer om intersektionalitet har cirkulerat i feministiskt tänkande, går jag nu vidare till problemen.

Probleminventering

Additiv intersektionalitet

För det första instämmer jag med mina kritiker i *Kvt* (Carbin & Tornhill 2004), som betonar att en additiv förståelse av begreppet intersektionalitet är problematisk. Additiv intersektionalitet innebär att både subjeksformationer baserade på genus, ras, etnicitet, sexualitet, osv, och de maktordningar som skapar dem, analyseras som separata strukturer och avgränsade enheter som interagerar men inte intra-agerar.

För att betona de problem som uppstår när sociala kategorier ses som separata strukturer på det här sättet, vill jag citera Kimberlé Crenshaws klassiska text om intersektionalitet:

Feminismens ansträngningar att göra kvinnors erfarenheter politiska och antirasismens ansträngningar att göra färgade människors erfarenheter politiska har ofta fortgått som om de frågor och de erfarenheter som varje individ uppvisar utspelar sig i ömsesidigt exklusiva ter-

ränger. Även om rasism och sexism ofta korsar varandra i människors verkliga liv, gör de sällan det i feministisk och antirasistisk praktik. När man inom dessa praktiker sedan lägger fram identiteter som 'kvinna' eller 'färgad person' som ett antingen/eller-påstående, förvisas färgade kvinnors identitet till en plats som inte kan ges röst. (Crenshaw 1995, s. 357).

Crenshaw sätter fingret på en central fråga här. Jag vill gärna vidareutveckla hennes poäng och understryka att det inte löser problemen att byta ut ett antingen/eller mot ett både/och. Detta kan belysas genom att kritiskt granska metaforen "intersektion" som är problematisk i sig själv, vilket några av mina kritiker (Carbin & Tornhill 2004, s. 112) nyligen påpekat. I USA betyder termen "intersection" "vägkorsning" (som i brittisk engelska kallas för "junction"). Konnotationerna till den amerikanska termen "intersections" kan skapa problem eftersom bilden av vägar som korsar varandra kan antyda att man sedan kan fortsätta i varsin riktning.

Det går inte att undvika dessa problematiska konnotationer bara genom att ersätta antingen/eller med både/och. Med ett både/och-synsätt upprätthålls fortfarande den problematiska separationen av kategorier; man kan analysera dem som av varandra oberoende strukturer, vilka formar en individs liv. Den additiva tillämpningen av intersektionalitet missar alltså det intra-aktiva perspektivet, den dynamiska sammanflätningen av sociala kategorier och särskiljande maktordningar, samt hur dessa ömsesidigt är sammanflätade och hopsnärjda i varandra i konstant föränderliga konfigurationer under ständig omförhandling.

Konkurrerande intersektionalitet

Det andra problemet på min lista är det som jag kallar "konkurrerande intersektionalitet", det vill säga konstruktionen av hegemoniska hierarkier av kategorier, där en viss sorts maktordning får a priori status och de sociala kategorier som den producerar anses viktigare än alla andra.

Feministiska socialisters mångåriga kritik av den traditionella vänstermarxismens sätt att prioritera klass över alla andra sociala kategorier, till exempel genus eller ras, är ett exempel på detta. Andra exempel är de mångfasetterade feministiska diskussionerna om huruvida genus är viktigare än ras, etnicitet eller sexualitet, osv, det vill säga diskussioner som initierats av färgade feminister, lesbiska feminister, queerfeminister, med flera.

Teoretiskt sett hamnar konkurrerande intersektionalitet lätt i reduktionism. Ett givet förhandsfokus på en viss maktobalans och en bestämd analytisk synvinkel kan leda till att det blir alltför enkelt att förkasta andra perspektiv, vilket medför ett åsidosättande av att människor i verkligheten "gör" kategorier som genus, ras, etnicitet, sexualitet, osv i en salig blandning.

Politiskt sett kan konkurrerande intersektionalitet leda till fragmentering i stället för allianser där såväl gemensamma politiska intressen som meningsskiljaktigheter erkänns, dvs det som Donna Haraway kallar "affinity" (Haraway 1992) och Nira Yuval-Davis "transversalism" (Yuval-Davis 1997).

Icke-intersektionella berättelser om intersektionalitetsbegreppets uppkomst

Ett tredje problem som kan uppstå i feministiska förståelser av intersektionaliteter, är att begreppets genealogier ibland har specificerats på icke-intersektionella sätt. Ett exempel på

detta – bland många andra – är bell hooks' inledning från 2000 till hennes nu klassiska text om feministisk teori *From Margin to Center* (hooks 1983, 2.a utgåvan 2000).

När hooks år 2000 ser tillbaka på feminismens utveckling och sina egna bidrag till densamma, ger hon en linjär skildring av hur intersektionalitetstänkandet uppstod. Intersektionalitet ingår inte i bilden från början, utan träder in på scenen mitt i en tidslinje. Enligt hooks fanns det först en kvinnorörelse som bestod av vit medelklass och kännetecknades av ett endimensionellt fokus på makt-obalans på grundval av genus:

från början var feministisk teori en arena för kritiska frågeställningar och för omformulering av sexistiska könsroller. (hooks 1983/2000, s. xii)

Senare introducerade färgade och postkoloniala feminister, som hooks själv, intersektionellt tänkande inom feminismen:

Feministiskt tänkande och feministisk praktik genomgick en grundläggande förändring när radikala färgade kvinnor och vita allierade kvinnor började utmana föreställningen att 'genus' var den primära faktorn för hur en kvinnas liv formas. (...) När man såg det nära sambandet mellan genus, ras och klass innebar det en perspektivförskjutning som förändrade riktningen inom det feministiska tänkandet. (hooks 1983/2000, s. xii).

hooks lokaliserar den första, endimensionella åskådningen till 1960- och 70-talen då den väcktes till liv bland annat av Betty Friedans kritik i *The Feminine Mystique* (Friedan 1963). I hooks berättelse introduceras det intersektionella sättet att tänka omkring 1980.

Även om hooks i stor utsträckning utgår från en amerikansk kontext, gör hon det i mångt och mycket på ett generaliserande och universaliserande sätt, som om kronologin i de amerikanska händelserna vore den enda historien om kvinnorörelsen och feministisk teoriutveckling. Att betydelsefulla riktningar inom 1970-talets europeiska feminism faktiskt inbegrep ett tämligen starkt engagemang i fråga om intersektioner är mer eller mindre obefintligt i hooks skildring. Intersektionerna av genus och ras var inte särskilt välartikulerade inom europeisk feminism på den tiden. Så långt är hooks kritik relevant. Men hon drar problematiska slutsatser när hon antyder att detta innebar att intersektioner inte fanns på agendan över huvud taget. Socialistisk feminism och feministisk marxism hade ett avsevärt inflytande över utvecklingen av feministiskt tänkande i 1970-talets Europa, vilket innebar att stor tonvikt lades på intersektionerna av sociala kategorier – i form av genus och klass.

Jag anser därför att hooks redogörelse för det intersektionella tänkandets genealogi inom feminismen är problematisk av flera olika anledningar. Den generaliserar en specifik USA-kontext och uppmärksammar endast ytligt socialistiska och marxistiska feministers bidrag till intersektionalitetsteorin. Men den är också problematisk på grund av en alltför förenklad och icke-intersektionell linearitet: först kom ett endimensionellt fokus på genus, sedan introducerades intersektionaliteter mellan genus/ras/etnicitet. Den här enkla, linjära historien är en myt som bör dekonstrueras för att bereda väg för mycket mer komplexa och situerade berättelser.

Feministisk teoretisering och problemet med fixerade metoder

Ett fjärde problem, som enligt min åsikt är kopplat till begreppet intersektionalitet, har att göra med min kritiska hållning mot att fixera metodologiska verktyg. Skälet till detta är att jag förstår feministisk teoribildning som en diskursiv process och inte som något statiskt.

Många feminister har menat att feministisk teori är en politisk teori, och att det därför är en politisk handling att arbeta teoretiskt. Jag ämnar emellertid komplicera definitionen för att göra den förenlig med poststrukturalistisk feminism, det vill säga ge den en teoriram som inte på ett essentialistiskt sätt talar om *en* metod och *en* teori. I stället för att använda begreppet "feministisk teori" (substantiv i singularis) och förstå den som en politisk teori i betydelsen att det är möjligt att göra en monolitisk, sann analys av genus i intersektionerna med andra socio-kulturella kategorier, skulle jag föredra att omformulera fenomenet på följande sätt:

Feministisk teoretisering som en diskursiv process förankrad i konstanta förhandlingar om betydelser och i politisk utveckling av motståndsdiskurser.

Mer specifikt: feministisk teoretisering som en diskursiv process där hegemoniska diskurser om genus och dess intersektioner med sociala kategorier som klass, ras, etnicitet, sexualitet, nationalitet osv omförhandlas och ny-teoretiseras.

Denna definition av feministisk teoribildning bygger på en poststrukturalistiskt inspirerad ontologi, där samhälle och kultur anses präglade av kontinuerliga förhandlingar om betydelser. Dessutom är det en förutsättning för analysen att betydelse och diskurs förstås i Foucaults mening. De ses inte som något immateriellt,

utan anses tvärtom materialiseras i mycket påtagliga och "verkliga" institutioner med mycket "verkliga" regler, principer och normer. Dessa institutioner, regler, principer och normer utgör diskursens "verklighetseffekter".

Min definition av feministisk teoribildning som en politisk utveckling av motståndsdiskurser bygger på antagandet att kontinuerliga förhandlingar om betydelser av genus, ras, etnicitet, klass, sexualitet, nationalitet osv har kännetecknat moderniteten. Perioden karaktäriseras av en intensiv strid om dessa kategoriers betydelser. Kategorierna och deras inbördes förhållanden och inbyggda hierarkier har konstruerats som fasta, biologiskt och/eller kulturellt essentialistiskt grundade genom att olika hegemoniska diskurser har intra-agerat. Som en del av samma tendens har dessa diskurser normaliserat, naturaliserat och institutionaliserat vissa hierarkier, sociala inklusioner/exklusioner, och använt kategorierna som sina maktteknologier.

Att kriminalisera och sjukdomsstämpla homosexualitet är ett exempel på en sådan hegemonisk diskurs. En annan är definitionen av manlighet och kvinnlighet som komplementära och ömsesidigt exklusiva kategorier, där den förra har en konstruerad hierarkisk placering över den senare. Ett tredje exempel utgörs av koloniala diskurser som har sammankopplat genus, etnicitet och natur och som via biologi, naturhistoria och antropologi har skapat en evolutionshierarki med färgade kvinnor längst ned, följda av färgade män, vita kvinnor samt slutligen vita män längst upp (se Schiebinger 1993).

De hegemoniska diskurser som karakteriserat modern tid har emellertid inte varit de enda som konstruerat genus, etnicitet, osv. Om vi följer Foucault, har sociala rörelser som till exempel omfattar kvinnor, homosexuella

och koloniserade människor konstruerat motståndsdiskurser. De har ”resignifierat” dem (Butler 1997), det vill säga producerat alternativa konstruktioner av dem. Feministisk analys av sociala kategorier och deras intersektioner anser jag grundad på sådana motståndsdiskurser. Sociala rörelser har skapat politisk debatt och politiska aktioner, men de har också producerat teorier, metoder och nya ontologier.

Mot bakgrund av detta kan alltså feministiska teorier om intersektionaliteter ses som motståndsdiskurser. De kan också definieras som politiska handlingar, men inte med utgångspunkt i en enskild epistemologisk ståndpunkt. Det skulle fixera dem i en endimensionell ontologi där positionen i *ett* slags maktordning, till exempel genus, anses vara som den viktigaste startpunkten. När förhandlingar om betydelser betraktas som något som sker hela tiden (både mellan sociala rörelser och samhället i stort, samt inom de sociala rörelserna själva), medför det tvärtom att det teoretiska tänkandet måste uppfattas som ett icke fixerbart fenomen. Dessutom betyder detta synsätt att alla teoretiska begrepp och metoder som skapas i denna process, på samma sätt måste ses som icke-fixerbara fenomen som förändras över tid. Mot bakgrund av detta kommer samtliga begrepp, även intersektionalitet, att få en kort skymningstillvaro som analytiskt användbara verktyg.

Inventering av möjligheter

Efter denna problemöversikt kommer jag nu att framhålla några möjligheter. Det blir en snabbare genomgång och jag hänvisar till den mer utförliga diskussionen om intersektionalitetsbegreppets användbarhet i min tidigare artikel (Lykke 2003).

Intersektionalitet

– en gemensam nodalpunkt

För det första menar jag att begreppet intersektionalitet är produktivt och användbart för feministisk analys eftersom det, förstått som en sociokulturell och diskursiv intra-aktion mellan genus och andra maktordningar, har spelat en avgörande roll i feministisk teoriutveckling under de senaste decennierna. Jag har nämnt tre olika slag av feministisk intersektionalitetsanalys: explicit feministisk intersektionalitetsanalys, implicit feministisk intersektionalitetsanalys, samt feministisk intersektionalitetsanalys som utförs under andra namn.

Härigenom ville jag visa att analys av intersektioner under många år har utgjort en viktig del i feministisk teori. Men för att kunna diskutera och förfina våra begreppsliga instrument är en gemensam nodalpunkt viktig, och jag ser begreppet intersektionalitet som just en sådan.

Men även om intersektionalitetsbegreppet passar bra som en gemensam nodalpunkt, behöver det inte nödvändigtvis betyda att just det är bäst lämpat att beskriva utvecklingen. Vi kan kanske skapa ännu bättre begrepp. Men hur det än må vara så verkar begreppet intersektionalitet just nu vara en teoriram inom vilken många feminister känner igen sig. Det är i den meningen som jag hävdar att begreppet utgör en användbar plattform där gemensamma diskussioner, dialoger och förhandlingar om betydelser kan fortgå.

Intersektionalitet – ett begrepp för samtida identitetsbildning

För det andra, som jag också betonade i min förra artikel (Lykke 2003), kan uppkomsten av det kunskapsteoretiska begreppet intersektionalitet förstås i samband med de förändra-

de former för identitetsbildning som kännetecknar den senare delen av 1900-talet.

Mer precist menar jag att uppkomsten av begreppet intersektionalitet hör samman med hur människor idag identifierar och förhandlar om sina positioner i relation till kategorier som genus, etnicitet, ras, osv på ett allt mer posttraditionellt sätt. Vad betyder det? Som en del av de numera intra-agerande globala och lokala, sociala, ekonomiska, teknologiska och kulturella förändringarna, håller de diskursiva och institutionella grundvalarna för identitetsbildning och subjektstillblivelse, som en gång såg ut att vara ganska stabila, på att vitttra sönder.

Denna utveckling både hyllas och ogillas av olika befolkningssegment. Vissa lovprisar den i en neoliberal anda som den nya "valfriheten", medan olika konservativa, nationalistiska och fundamentalistiska krafter ogillar förlusten av "stabila referensramar". I en kritisk feministisk analys är det emellertid en viktig observation att raseringen av tidigare till synes stabila fundament inte betyder att konstruktionen av sociala och hegemoniska maktaxlar kring kategorier som genus, ras, etnicitet, klass, sexualitet osv har upphört. De sociala exklusions- och inklusionsmekanismerna fungerar fortfarande enligt de maktordningar som organiserar samhället på grundval av sådana kategorier. Men man kan anta att de dynamiska och växlande intersektionerna och de ömsesidiga konstruktionerna av olika maktregimer har blivit mer rörliga. Det gäller också de förhandligar om identitet som pågår hos individer och grupper.

Dessutom måste man anta att denna situation givit utrymme för självreflexion både på individ- och gruppnivå, och att den skapat nya sociala rörelser och andra sätt att agera politiskt, som å sin sida har mötts med nya institu-

tionella svar, nya sociala teknologier och nya analytiska verktyg. Hela denna utveckling vill jag karaktärisera som posttraditionell.

Jag ser begreppet intersektionalitet som ett användbart analytiskt verktyg i förståelsen av dessa posttraditionella processer. Mot bakgrund av detta bör också begreppets koppling till feministisk poststrukturalism understrykas, vilket innebär att genus, ras, osv, förstås som kategorier som individer "gör", och inte som essenser de "är" eller "har".

Som kritiskt feministiskt verktyg har intersektionalitetsbegreppet, tillsammans med beslätade kritiska feministiska teoretiseringar av intersektioner mellan identitetskategorier och maktordningar, lett till en ny insikt i det hybridartade, komplexa och mångfaldiga som kännetecknar subjektstillblivelsen i det nutida samhället och synliggjort dess samband med komplexa maktstrukturer. Släktskapet mellan olika kritiska feministiska föreställningar om intersektionaliteter har, enligt min mening, skapat en god teoretisk och metodologisk plattform som kan hjälpa oss att förstå socio-kulturell komplexitet och heterogenitet. Detta kan i sin tur bidra till utvecklingen av nya sociala och kulturella strategier som vänder sig mot marginalisering, xenofobi, sexism, homofobi, osv.

Sammanfattning

Författarna till det senaste svaret på min förra artikel om intersektionalitet vänder titeln "Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen" till en fråga: "Intersektionalitet – ett oanvändbart begrepp?" Författarna Maria Carbin och Sofie Tornhill (2004) är oroliga för att intersektionalitetsbegreppet ska bli en plattform för en alltför enkel assimilering av olika feministiska och politiska synsätt och därför leda till att man fortsätter att

nonchalera maktförhållandena inom feminismen. Författarna kritiserar därför mitt sätt att använda begreppet för att föreslå allianser mellan olika feministiska riktningar. Om intersektionalitetsbegreppet används på ett "försonande" sätt, riskerar det att bli en stor kudde där exempelvis vita feminister som jag själv kan vila huvudet för att slippa tänka igenom vilka maktpositioner vår ställning som vita människor med medborgarskap i en skandinavisk välfärdsstat faktiskt medför. De menar att intersektionalitetsbegreppet kan förleda oss att fortsätta ignorera den makt en sådan position ger och glömma bort det som den tyska feministen Martina Tisberger kallar "whiteness as seizure" ("vithet som bemäktigande", Tisberger 2005).

Som jag nämnde i inledningen av artikeln, välkomnar jag diskussionen om intersektionalitet och även den varning som Maria Carbin och Sofie Tornhill formulerar. Jag är väl medveten om att den kritiska potential som jag tillskriver intersektionalitetsbegreppet kan undergrävas så att intersektionalitet omvandlas till en konventionell social teknologi. Men om man ser begreppet från det dubbla perspektiv som jag har beskrivit i denna artikel, vill jag hävda att det inte så lätt kan användas för att upprätthålla en identitetspolitik där maktskillnader mellan feminister undertrycks. Min åsikt är tvärtom att intersektionalitetsbegreppet lämpar sig mycket väl för att analysera dessa skillnader och etablera en transversell feministisk politik (Nira Yuval-Davis 1997) – det vill säga en politik som bygger på att man erkänner att skillnader (inklusive maktskillnader) existerar och att man analyserar dem på ett respektfullt sätt. Det lämpar sig också för en noggrann undersökning av hur allianser kan byggas inom ramarna för erkännandet av skillnaderna, eftersom man då inte ger utrym-

me för enkla identitetskonstruktioner. Mitt mål är att bidra till en feministisk, intersektionellt orienterad politik och jag hoppas kunna göra gemensam sak med mina kritiska samtalspartners i detta.

Översättning: Helene Sandström

Källor

- Barad, Karen (2003): "Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter", *Signs, Journal of Women in Culture and Society*, vol 28, no 3, 2003.
- Braidotti, Rosi (1994): *Nomadic Subjects. Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*, New York: Columbia University Press.
- Braidotti, Rosi (2002): *Metamorphoses. Towards a Materialist Theory of Becoming*. Polity, Cambridge and Oxford.
- Butler, Judith (1997): *Excitable Speech. A Politics of the Performative*. Routledge, New York, London.
- Butler, Judith (1990): *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, London, New York.
- Butler, Judith (1993): *Bodies that Matter. On the Discursive Limits of Sex*. Routledge, London, New York.
- Carbin, Maria & Sofie Tornhill (2004): "Intersektionalitet - ett oanvändbart begrepp?" *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 3, 04.
- Collins, Patricia Hill (1998): "It's all in the Family: Intersections of Gender, Race, and Nation." *Hypatia*, vol 13 (3).
- Crenshaw, Kimberlé Williams (1995): "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color", in K. Crenshaw et al: *Critical Race*

- Theory. The Key Writings that Formed the Movement*, The New, Press, New York.
- de los Reyes, Paulina, Irene Molina & Diana Mulinari (2003): *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*, Atlas.
- de los Reyes, Paulina, Irene Molina & Diana Mulinari (2003): "Intersektionalitet som teoretisk ram vs mångfaldsperspektivets tomma retorik", *Kvinnovetenskaplig Tidskrift* 3-4, 03.
- de los Reyes, Paulina & Diana Mulinari (2004): *Intersektionaliteter*, Liber, Stockholm 2004.
- Friedan, Betty (1963): *The Feminine Mystique*. New York. W.W. Norton Company.
- Haraway, Donna (1991): "A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century", *Simians, Cyborgs and Women*, Free Association Books, London.
- Haraway, Donna (1992): "The Promises of Monsters: A Regenerative politics for Inappropriate/ed Others, in L. Grossberg, C. Nelson, P. Treichler, (eds): *Cultural Studies*. Routledge, London.
- hooks, bell (1983, 2nd ed. 2000): *Feminist Theory. From Margin to Center*. Pluto Press, London.
- Lykke, Nina (2003): "Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1.
- Lykke, Nina (2003): "Mångfaldsfeminism inte detsamma som trendig politik", *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3-4.
- Lykke, Nina, Randi Markussen & Finn Olesen (2004): "Cyborgs, Coyotes, and Dogs: A Kinship of Feminist Figurations and There Are Always More Things Going on Than You Thought! Methodologies as Thinking Technologies", i Donna Haraway: *The Haraway Reader*, Routledge, London and New York.
- Minh-ha, Trinh T. (1986/7) "She, The Inappropriated Other", *Discourse* 8.
- Minh-ha, Trinh, T. (1989): *Women, Native, Other. Writing Postcolonialism and Feminism*. Indiana University Press, Bloomington, Indianapolis.
- Mørck, Yvonne (1998): *Bindestregsdanskere – Fortællinger om køn, generationer og etniciteter*. Forlaget Sociologi, Frederiksberg.
- Schiebinger, Londa (1993): *Nature's Body*, Boston: Beacon Press.
- Staunæs, Dorthe (2004): *Køn, etnicitet og skoleliv*. Samfundslitteratur, København.
- Søndergaard, Dorte Marie (2005): "Making Sense of Gender, Age, Power and Disciplinary Position: Intersecting Discourses in the Academy", *Feminism and Psychology* 15 (2).
- Tissberger, Martina (2005): "Uncertainty and Method. White, Gender and Psychoanalysis in Germany." *European Journal of Women's Studies*, Vol 12, 3.
- Yuval-Davis, Nira (1997): *Gender & Nation*. Sage, London
- Ålund, Alexandra (1997): *Multikultiungdom. Kön, etnicitet, identitet*. Studentlitteratur, Lund.

Nyckelord

intersektionalitet, metod, historik

Summary

In this article Nina Lykke welcomes the continuation of the debate set off by her article in Kvt 1.03, "Intersectionality: A useful concept in gender research". Lykke argues that we have to remain vigilant to the risk that the concept of intersectionality may lose its ability to capture changing social relations and asymmetries of power if its exact definition or methodology is pinned down. Perhaps intersectionality is best understood as a provocative and oppositional critical figure, rather than a set method or theory, Lykke argues. In this sense the concept of intersectionality can offer a locus of both theoretical debate and transversal politics.

Nina Lykke

Tema Genus

Linköpings universitet

581 83 Linköping

ninly@tema.liu.se